

VIVAT, FLOREAT, CRESCAT!

Svaka sredina i svako vrijeme ima svoje običaje i najsretniji su oni koji im se bez razmišljanja pokoravaju. Ne postavljajući suvišna pitanja oni održavaju dobru tradiciju. U našoj akademskoj sredini običaj je da se kolegici ili kolegi na odlasku (obično u mirovinu) posveti zbornik radova napisanih upravo za tu priliku. To su originalni, unikatni darovi koji se nigdje ne mogu kupiti, a darivatelja ipak stoje manje ili više truda, ovisno o tome koliko je lak (ili težak) na peru i koliko je spreman izdvojiti i „ispolirati“ neku dragocjenost iz svoje škrinjice.

Već se dugo pitam što da darujem Željki za njezin zbornik. Jer Željka meni nije bilo tko. I zato je meni teže nego drugima. U našem akademskom krugu dr. sc. Željka Fink-Arsovski, prof. emerita naša je ugledna rusistica koja se nadaleko proslavila kao vodeća osoba u hrvatskoj frazeologiji i frazeografiji. Ona nije samo nasljednica i učenica akademkinje Antice Menac, osnivačice glasovite *zagrebačke frazeološke škole*, nego je postala naš hrvatski frazeološki *guru*, kojega znaju i respektiraju vodeći europski frazeolozi. U krugu svojih studenata ona je draga profesorica, stroga ali pravedna, u svemu savjesna, krajnje strpljiva i uvijek dobronamjerna. U krugu prijatelja ona je jednostavno *naša* Željka; ona uvijek sve napravi na vrijeme i kako treba, zna prihvatiti stvari onakve kakve jesu pa prešuti sve što bi nekoga moglo uznemiriti, samozatajno prešuti i vlastite uspjehe, nikad se ne hvali i nikad se ne žali. A za mene je Željka posve jedinstvena osoba, jer njoj sam uvijek mogla povjeriti i ono što ne bih nikome drugome. Trpjela je sve moje mane, moje nekontrolirane reakcije, prolazne ljutnje i prolazna oduševljenja, moja razočaranja i „male snage“, moje promašene velike korake, svašta je trpjela, pa čak i moje pušenje i *luftanje* sobe usred zime. Ne znam zašto je sve to podnosila. Vjerojatno zato što sam joj uvijek bila iskrena, iako ne mislim da je to neka vrlina jer meni je tako lakše živjeti. I uvijek smo se o svemu mogle dogovoriti, čak i onda kad to uopće nije bilo lako. Željka se 1995. godine doselila k meni u „podrumsku“ sobu B-023, koju su do tada sa mnom velikodušno podijelili moji (i Željkini) profesori Miho Skljarov i Renata Volos. Oni su te jeseni otišli u mirovinu, a ona je postala moja nova cimerica koja mi je darovana s neba jer sam je do tada uglavnom poznavala iz viđenja. Ostale smo cimerice i nakon preseljenja na 2. kat – u sobu B-223, a oduprle smo se i pokušaju moje tadašnje pročelnice (neću joj spominjati ime) da nas rastave i premjeste po kriteriju pripadnosti različitim katedrama. Iako smo sasvim različite i imamo različite interese i poglede na mnoge stvari, nikad nije bilo problema koji bi nas razdvojio ni razloga zbog kojega bismo se rastale. Ima li veće sreće u radnom vijeku jednoga čovjeka, pogotovo jednoga sveučilišnoga nastavnika vječito izloženoga plimama samodopadnosti i kušnjama taštine? Sreća je što sad ne moram napisati nikakav znanstveni rad i što će to Željka razumjeti. Sreća je što ovdje ne moram nabrajati ono što bi mi bilo teško nabrojiti – njezine rječnike, knjige i općenito njezine radove koji su godinama nastajali pred mojim očima, u okolnostima koje nisu bile kabinetski mirne i tihe, nego se uvijek radilo na nekoliko razboja i jurilo na nekoliko kolosijeka. Sreća je što svaki zbornik mora imati urednu bibliografiju i urednu biografiju

i što će taj teški zadatak preuzeti oni (one!) kojima je Željka Fink povjerila i svoju nastavu i svoje znanstvene projekte. Kojima je velikodušno darovala svoje povjerenje.

Mislila sam da ću – u skladu s običajima – za Željkin zbornik napisati jedan lijepi, poštenu znanstveni članak koji bi ulazio u područje frazeologije. Po mogućnosti dijalektne, jer ja stalno „plaćem“ nad dijalektnim frazemima, ponajprije čakavskim (tipa: *biti* s kim *gaće i guzica*), ali i kajkavskim (tipa: *dati dreku pljusku*). Onima kojih u standardnim rječnicima nema – ne samo zato što su dijalektni, nego i zato što su malo „prosti“. Međutim (neću reći *nažalost*), moja istraživanja nisu dala zreloga ploda jer su bila nesustavna, neznanstvena, više emotivna nego racionalna. Tematska su se područja polako sužavala sve do jedne slučajne usporedbe između frazeološke faune i flore, odnosno hrvatskih (i nekih slavenskih) frazema u kojima su osnovne sastavnice zoonimi i fitonimi. Ali nisam stigla daleko. Nakon poprilično dugoga prelistavanja rječnika moj je zaključak prilično neoriginalan: u frazeologiji je malo fitonima. Malo flore u usporedbi s faunom. Dakle, ništa nova.

Novo bi se možda moglo otkriti u izboru, distribuciji i semantičkoj analizi fitonimnoga leksika u frazeologiji. Odmah je vidljivo da se izbor svodi na bilje i biljne pojmove koji najčešće imaju uporabnu (praktičnu) primjenu ili služe kao objekti usporedbe. Kod frazema s fitonimima ta je praktična svrha izraženija nego kod onih sa zoonimima. Iako je „tjelesnost“ biljaka kao živih bića s gledišta somatologije i dalje upitna, teorijski se i fitonimni frazemi mogu semantički razvrstati po uzoru na zoonimne pa su tako imenice (iz hrvatskoga frazeološkog rječnika) banana, bob, čičak, dren, figa, gljiva, grah, grožđe, jabuka, kesten, kikiriki, korov, kruška, kukolj, limun, list, luk, mak, orah, papar, paprika, paradajz, ruža, šipak i vrba homonimi; grana, klip, korijen, list, panj, pljeva, sjeme i zrno (npr. maka) očito su meronimi; dok bi šuma i drveće, a možda i grm bili hiperonimi. Nisam na čistu s prutom i šibom, a ni sa slamkom i drvljem, jer iako su biljnoga podrijetla, označavaju nežive pojave. Broj fitonima u hrvatskim frazemima tako je ograničen da svaki prosječni govornik može pretpostaviti u kakvom će se kontekstu pojaviti i u kakvoj funkciji (npr. u kontekstu da nešto ne vrijedi ni pišljiva bob, da nečega ima kao pljeve, da će se nešto dogoditi kad na vrbi rodi grožđe, ili pak u usporedbama tipa *zdrav kao dren, crven kao paprika, žut kao limun* itd.).

Među fitonimnim frazemima koje nam nude hrvatski rječnici (uglavnom Željkini) teško je naći neki s izrazito pozitivnom konotacijom. Poredbeni frazemi *rumen kao jabuka* i *zdrav kao dren* označavaju čovjekovo dobro, pozitivno fizičko stanje, ali u njima nema metaforičke maštovitosti i ljepote. U frazemima *vaditi za koga kestene iz vatre, biti manji od makova zrna* i *čuvati koga, što za sjeme* prevladava ironija i osjećaj vlastite slabosti, a mi tražimo fitonimni frazem koji oslikava pozitivno ljudsko iskustvo.

U navedenom popisu samo je jedna biljka koja bi mogla biti „svečarska“ sastavnica frazema. Ruža. Ali frazem kaže: *ne cvjetaju (ne cvatu) ruže* komu. Znači da nečija situacija nije dobra. Dobra bi bila da postoji frazem: *cvjetaju (cvatu) ruže* komu. Ali on ne postoji. U Matešićevu rječniku postoji doduše frazem: *put posut cvijećem (ružama)* – u značenju ‘udoban / lak životni put’, ali taj frazem nije potpuna semantička opreka gore navedenome, a ruže su samo varijanta cvijeća u frazemu kojemu je osnovna sastavnica put. Iako je ruža pojam koji ima veliku simboličku vrijednost i zaslužuje posebnu kulturološku i literarnu pozornost (daleko širu od one koju Shakespeare ili Eco pridaju njezinu imenu), za *običnoga* jezikoslovca ona neka bude samo hiponim od hiperonima biljka. A budući da je doživljava-

mo kao cvijet – i to jedan od najljepših – neka taj njezin meronim ovoga puta bude sinonim za cvijet. Samo neka taj cvijet ili biljka u cvatu bude metafora sreće u frazemu sa značenjem dobrih želja, otprilike kao u studentskoj himni: *Vivat academia, vivant professores... semper sint in flore!*

Željki bih ovom prilikom umjesto buketa ruža ili stručka cvijeća (koji bi brzo uvenuio) voljela darovati цветы красноречия, ali nemam retoričkoga dara. Rado bih joj darovala i цветик-семицветик – da joj ispuni sve želje, ali on postoji samo u ruskim bajkama. Usput: u ruskom цвет znači ‘boja’, a cvijet je najčešće цветок u jednini ili цветы u množini.

Na sreću, u hrvatskom ipak postoji „cvjetni“ frazem za ovu prigodu, i to dijalektni, na „mojoj“ ikavici. Nema ga u rječnicima, ali odavno živi i u staroj i u novoj književnosti, u usmenoj predaji i u dalmatinskoj pjesmi. Tako npr. hrvatski pisac iz Bačke Ivan Petreš još 1911. piše: Već kud podješ *svudan cviće cvalo*, / Sunčan život, vik te obasjao, / Našla bolje u životu sriće, / Cvitast, šaren život ko proliće (Praštanje), a Vjeka Tičinović sto godina kasnije u jednoj svojoj pjesmi kaže: Njega nima, / vrime je stalo. / *Lipi moji – sve van cvalo...* (Krik galeba, 2000). U potonjem stihu *cviće* je redundantno, na što ukazuju i ruske rasprave na temu Цветут цветы – тавтология?

I napokon, ni živa i žilava klapska pjesma – Sve ti sritno bilo, / *sve ti cviće cvalo*, / i ljubavi puno i svačeg po malo (klapa Šibenik) – ne dopušta da nestane taj lijepi, poetični hrvatski frazem u kojemu se pomoću jednoga (prozaičnoga) fitonima iskazuju dobre želje. Želim mu da uđe i u hrvatski frazeološki rječnik.

Draga moja Željka, cijeli smo se život bavile riječima, a kad ih trebamo uvijek nam nedostaju one „prave“ – one za svaku priliku i za sve dane. Ni sada ne znam bolje od onih koje pamtim iz djetinjstva: **Sve Ti cviće cvalo!**

<https://www.doi.org/10.17234/9789533790121.04>